

tuendum, dum interim et ex se ipsa vim sentiendi sibi essentiali habeat, et in intelligendo, volendo, etc. etiam sine corporis subsidio operari valeat, ac velut domina corporis illud essentialiter perficiat, ita ut nullum finem et usum absque ipsa illius membra haberent.

ARTICULUS III.

DE ABSOLUTA REPUGNANTIA COGITATIONIS IN MATERIA.

14. Scholasticam quaestionem (1) aggrediemur; magni tamen momenti et quae cum praecedentibus arctissime nec-

(1) Quibusdam auctoribus praesentis nostrae aetatis, nomen *scholasticae* quaestionis idem sonat ac quaestionis inanis vel futilis, et ad acuenda dumtaxat juvenum ingenia ad summum idoneae, quod quamvis de pluribus olim praesertim quaestionibus in scholis agitatae merito dici possit, non tamen de omnibus. Quis enim sanae mentis Philosophus, poterit tamquam inanes reputare quaestiones, e. g. de componenda praevisione divina cum libertate humanorum actuum, de libertate divina cum ejus naturae absoluta necessitate et immutabilitate, de scientia quam vocant *mediam*, etc.? Ut nihil dicam de determinandis conceptibus essentiae, naturae, personae, substantiae, spatii, loci, elementorum materiae, possibilitatis, etc. Num tales quaestiones destruunt rationem cujusdam naturalis mysterii, quod in quibusdam etiam naturalibus veritatibus necessario est fatendum, et non potius viam aperiunt ad apparentes contradictiones disjiciendas, impiorumque, exinde veritates maximi ponderis deridentium, os obstruendum? Nonne tales quaestiones arctissime nectuntur cum iis, quae de Deo ejusque attributis, et anima humana a quolibet revera docto vindicari debent? Quid plura, nonne sine quibusdam ex hisce quaestionibus ac notionibus recte et accurate determinatis pleraque mysteria fidei nostrae, e. g. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae, etc. credi quidem poterunt, at nequaquam ab incredulorum, et heterodoxorum oppositionibus scientifica ratione, sicut decet quemvis doctorem, vindicari?

Atque hoc sensu, quaestionem quam instituimus, vocamus *scholasticam*; quamvis enim Loke et plerique alii, qui illum sunt secuti, dubitationem circa cogitationem materiae promoventes, animae spiritualitatem nihilominus videantur utcumque tueri, nequeunt tamen asserere absolute et metaphysice id certum esse; quod tamen videtur absoluta necessitate asserendum, ne in re tanti momenti detur ambigendi locus. Unde et Loke in eo sibi metipso contradicere inuimus, quod alibi assumat sicut vidimus (*Theolog. natur. cap. 2. art. 3. n.º 46. in fine*) tamquam meta-

titur, utrum scilicet ita repugnet cogitatio materiae, ut haec nec per virtutem divinam fieri possit cogitans. Occasionem huic quaestioni tractandae praebuit Loke, qui sibi metipso contradicens destruit argumenta quae ipse pro spiritualitate Dei alias adduxit, dum asserit (1), nobis impossibile esse ex contemplatione tantum idearum determinare, utrum virtute divina vis cogitandi materiae competere nequeat. Sic autem loquitur: *Habemus ideas materiae et cogitationis, sed forte non possumus cognitione assequi, utrum ens pure materiale cogitet, nec ne, quia impossibile est detegere ex contemplatione nostrarum idearum sine revelatione, num Deus non dederit quibusdam cumulibus materiae, dispositis sicut oportet, facultatem discernendi et cogitandi.* Absurda haec dubitatio facile destruitur, dummodo juxta ideas quas de materia habemus disputatio instituat. Sit itaque

PROPOSITIO.

Materia cogitans est quid absolute repugnans.

15. Loko ipso fatente (2) idea materiae est idea substantiae *extensae et solidae*, et ubicumque invenitur talis substantia ibi est *materia* et materiae *essentia*. Pariter qualitates primariae, ut extensio, soliditas, figurabilitas, etc. sunt revera in corporibus, ita ut ideae nostrae habeant prototypa à parte rei sive in corporibus; ergo inferimus *substantiam, naturam et essentiam* materiae necessario includere extensionem, soliditatem, etc. Atqui cogitatio intrinsece pugnat cum hisce proprietatibus; idque colligitur cum ex dictis in articulo praecedenti, tum sequenti etiam ratiocinatione. Sit e. g. idea trianguli, figurae scilicet tribus lineis spatium claudens, et cogitet extensum: perceptio trianguli coalescet profecto ex perceptionibus lateris unius, *plus* alterius, *plus* tertii; ergo si dicatur A perceptio trianguli, B vero perceptio la-

physice certum, et quod ens materiale nequeat esse causa effectus spiritualis, et quod anima sit revera spiritualis, quia cogitat; quae metaphysica certitudo ab hac dubitatione, vel incertitudine circa materiae cogitationem, profecto destruitur.

(1) *De l'entendement humain*, liv. 4. chap. 3. § 6.

(2) *Loc. cit.* liv. 2. chap. 33.

teris, erit $A=3B$, seu tribus ideis laterum; atqui hoc est impossibile: nam A essentialiter consistit in actu quo simul percipiuntur tria latera indeterminata quadam ad invicem positione, quod maxime differt a summa trium perceptionum laterum distinctorum, licet hae simultaneae forent, dum quaevis ex ipsis habet pro objecto tantum latus unum, nec in aliud sese reflectit; positio autem, quia in se est quid indivisibile continens simul tria latera quatenus unita, postulat actum perceptionis indivisibilem respondentem conceptui indivisibilis positionis. Sit itaque haec positio C , quae cum non contineatur in summa laterum $3B$, et aliunde sit essentialis conceptui A ; absolute repugnat quod A aequet $3B$, sicut absolute repugnat ut plus aequet minus: ergo absolute repugnat ut materia cogitet. Idem clarius etiam apparebit, si de iudicio vel ratiocinio fiat sermo.

Effectum superexcedere virtutem causae, intrinsece repugnat: determinatum igitur et singulare nequit efficere indeterminatum et universale; atqui materia in suis proprietatibus est determinata quoad figuram, magnitudinem, motum etc. ergo nequit esse causa cogitationis, quae est etiam indeterminata et universalis. Ex communi hominum iudicio, esse cogitans est quid excellentius quam esse materiale; ergo rursus effectus excederet virtutem causae.

Si diceres contra hanc determinationem materiae: etiam anima nostra est ens singulare et determinatum; non poterit igitur esse causa idearum universalium; respondemus, non esse hic sermonem de determinatione individuali, in quo utique conveniunt omnia entia creata; sed de determinatione proprietatum et facultatum, quae cum in materia reducuntur ad figuram et motum, et haec semper omnimode sint determinata, multum differunt ab activitate animae, quae et ad indeterminata objecta se porrigit et ad opposita.

16. Quod si supponas cum Leibnitz vel Boschovich, elementa materiae esse simplicia id tamen materialistae non faciunt, et ut in Ontologia probavimus (1), falsa est ista suppositio, adhuc absoluta repugnantia cogitationis in materia subsistet, ac sufficienter declarari potest. Etenim elementum illud simplex materiae, ex communi Philosophorum doctrina (ad naturam materiae servandam) debet saltem esse *iners*: inertia autem, sive accipiatur pro incapacitate mu-

[1] Art. 4. num. 37. et in nota.

landi statum suum, sive pro vi conservandi statum acquisitum, in absoluta inactivitate consistit. Hoc de prima acceptione est manifestum: ut enim aliquid ex se statum suum mutare non valeat nihil aliud requiritur, nisi ut sit activitate destitutum. Secunda itidem acceptio nullam activitatem postulat: nam si perseverantia in motu ab extrinseco determinato donec iterum destruat, requireret activitatem in materia, eadem prorsus ratione etiam perseverantia in quiete activitatem postularet, quod est absurdum. Itaque non nisi ratione effectus positivi, vel praesuppositae determinationis ab extrinseco, consuevit à Philosophis *inertia* positivo nomine *vis* appellari. (1). Neque demum resistentia

[1] Si haec nostra sententia circa inertiae conceptum minus probata alicui videretur, eo quod potius mallet cum Newton [*Princ. philos. natur. defin. 3.*], Muschenbroek [*Element. Physic. § 57. et seqq.*] aliisque recentioribus inertiam spectare velut *vim insitam materiae*, et tamquam aliquid revera positivi; siscitaremur ab eo, quid nomine *materiae* intelligat? Agitur porro de primitivis materiae elementis: si itaque dicitur simplicia ea esse, labitur statim, si non in falsam, ut alias vidimus, saltem in gratuitam suppositionem, et necessario omnia incommoda *dynamici* systematis quae in Ontologia recensuimus, et alia quae in quarta post hanc nota exponimus (simplex namque non nisi per vim aliquam vel actum concipi potest), sustinere tenebitur. Quod si ad *corpusiculare* systema animum convertat, edisserat quaeso quomodo vis haec (quaelibet enim vis debet esse quid simplex) tali corpuscule sive elemento, molem et expansionem habenti, intrinsece inhaereat? An per diffusionem aequalem ad singulas partes? At hoc ipso non erit simplex. An per totalem et indivisibilem praesentiam, tam in singulis, quam in omnibus simul sumptis partibus? Et tunc resistentia corporis majoris non deberet esse major, contra ac experientia docet. An instar formae cujusdam substantialis Peripateticorum? At hae et nunc temporis dicuntur obsoletae, et licet admittantur juxta mentem saniorum Peripateticorum, saltem in corporibus inorganicis principio vitali ac immateriali destitutis, non erant aliud quam actualis aptitudo determinati cujuslibet corporis aliquid efficiendi, sive aliquem concipiendi motum posita semper determinatione extrinseca ab alio: nam velut axioma apud illos habebatur, *corpus non movere, nisi motum ab alio*. An instar cujusdam conatus (quae opinio videtur esse communior) conservandi statum quietis vel motus? At si conatus iste fuerit vis quaedam simplex et positiva, propter primam rationem debet necessario esse ens substantiale ab illo corpuscule sive elemento distinctum et di-

ipsa, qua corpus impactum videtur destruere in impellente aequalem motus quantitatem, vim activam indicat; tum quia haec amissio motus in impellente potest esse defectus communicationis, cum etiam quia iudicio sapientiorum philosophorum haec communicatio vel amissio motus est lex mere extrinseca Dei; ergo cum elementum materiae debeat esse essentialiter iners ac proinde inactivum, et actualis cogitatio (in quacumque circa naturam idearum philosophorum sententia), utpote modificatio activa subjecti cogitantis supponat ipsum subjectum activum, repugnat ut elementum materiae etiam simplex cogitet. Praeterea eadem inertia excludit ab elemento materiae actus spontaneos, voluntarios, et potentiam electivam; subjectum nostrum cogitans, ut videbimus, iis gaudet: ergo rursus intrinsece repugnat, ut sit elementum materiae; ergo neque per omnipotentiam Dei materia potest cogitare.

Nec prodest opponere cum Storchenau (1), inertiam importare inactivitatem quoad mutationem status extrinsecam, vel conatum conservandi inductam status extrinseci mutationem, vim vero cogitandi activitatem intrinsecam respicere; ergo incertum est, num simul consistere possit utrumque in eodem simplici elemento; ergo absolute loquendo Deus posset condere tale ens, quod tamen neque esset spiritus, neque materia. At in primis, admittere ens tale cujus nulla possit habere idea, et contra communem phi-

versum, quod certe adversariis minime arridet: nam facultas sive potentia, et actus, nequeunt esse nisi in subjecto ejusdem naturae, et insuper mera potentia non exit in actum, ne scilicet quod est minus tribuat plus, nisi per aliquid quod jam est in actu. Tandem quidquid fuerit ille conatus, erit semper conatus ad motum vel quietem; sed conatus elementi materialis ad motum, nisi verbis ludere aut abuti velimus, non est aliud quam quidam initialis motus, sicut conatus ad quietem nequit esse aliud quam quaedam permanentia in quiete: quod utrumque e diametro opponitur vi cogitandi, quae tendit ad intrinsecam status entis immutationem. Quid quod, circa intrinsecam materiae activitatem sive vim, ipse Newton generatim subdubitasse videtur, dum ad finem in principiis suis mathematicis hunc in modum loquitur: *Adjicere jam liceret nonnulla de spiritu quodam subtilissimo, corpora crassa pervadente et in iisdem latente, cujus vi et actionibus particulae corporum ab minimis distantias se mutuo attrahunt.*

(1) *Psych.* part. 2. sect. 1. cap. 4. §. 149. et seqq.

losophorum sententiam, maximum est inconveniens. Deinde negamus suppositum, in elemento videlicet simplicis naturae posse distingui statum extrinsecum ab intrinseco; si igitur essentialiter est inactivum tale est juxta se totum seu undequaque, nec potest simul esse essentialiter activum. Hinc falsa est quoque dubitatio, an possit Deus condere spiritum cogitantem, simulque quoad mutationes extrinsecas dependentem a determinatione extrinseca; et praeterea Storchenau immemor est se jam asseruisse (1), vim cogitandi in spiritu sufficere quoque ad mutationes extrinsecas producendas, atque in uno eodemque simplici ente non posse esse nisi unicam ejusmodi vim (2).

[1] *Ontol.* sect. 3. cap. 3. § 176. in scholio.

[2] Atque hic locus est exponendi illud quod superius (art. praec. num. 21. ad Inst. 2. in fin.) innuebamus, scilicet auctores illos, qui doctrinae de elementorum materiae simplicitate nimis serviliter inhaerent, atque essentiam et substantiam materiae in simplicitate constituunt, ab apertissima contradictione excusari penitus non posse. Etenim supposita simplicitate elementorum materiae, cum naturam eorum simplicem nequeant apprehendere velut quid positivum nisi per vim quamdam, hanc quoque supponunt tamquam essentialem elementis, quin etiam spectant ea, ut puncta quaedam virium simplicia: aliunde vero a sententia quorundam (utpote periculi plena et falsa), principium motus essentialiter et intrinsecum materiae tribuentium, rectissime recedentes, coguntur spectare vim hanc seu principium motus velut quid superadditum elementis; quod si vis haec est superaddita, et tamen unica per quam elementa valeant apprehendi tamquam aliquid positivum, non erit igitur essentialis, et superaddetur nihilo; unde ipsa simplicitas elementorum ad meram negationem seu nihilum simpliciter reducitur. Sic et Storchenau in difficultate mox soluta gravissimam hanc quaestionem de absoluta repugnantia cogitationis in materia problematicam efficiens, dum asserit vim hanc seu inertiam ad statum dumtaxat extrinsecum elementorum pertinere, seque eam ut loquitur in *Psychologia* (part. 2. sect. 1. cap. 4. § 148. schol. 2.), in mera impotentia mutandi statum suum seu in inactivitate constituere, agnoscit apertissime, vim hanc seu principium motus, esse quid superadditum naturae materiae, ac proinde ejus elementorum. Verum si ita est, quomodo absque falsitate poterat et generaliter asserere entis simplicis essentiam in vi constituendam esse, ac cuivis enti simplicis vim quamdam competere (*Ontol.* sect. 3. cap. 5. §§ 175. 176.) et omnem substantiam simplicem esse contendere (ibidem § 178.) atque in scholio ejusdem § a sententia Leibnitii, arbitrantis vim motricem es-

17. Opponit Loke. Ideae de materia et principio cogitante sunt inadaequatae, nec exhibent totam eorum naturam; poterit ergo in materia adesse proprietas aliqua ignota cum qua cogitatio consistat. Confirmatur ex Voltaire, qui docet, quod rerum essentias ignorando dum loquimur de materia et cogitatione, simus in casu, quo datis duobus numeris penitus ignotis, eorum summa vel differentia invenienda foret.

Resp. *nego conseq.* Ut duo simul stare nequeant, satis est si alterutrius proprietatem aliquam cognitam cum alterius proprietate pugnare ostendatur; non est igitur necesse, totam naturam rei adaequate perspectam habere, secus nec circulum quadrato, nec lineam rectam curvae contradictioni opponi dici posset.

Ad confirmationem, *Nego. parit.* Proprietates cognitae a quibus pendet conceptus ipse materiae adversantur proprietatibus cogitationis, sicut extensio simplicitati, activitas inactivitati, etc. ergo non versamur in penitus ignotis, sicut in casu: scimus insuper proprietates ignotas non posse pugnare cum notis. Tandem si ignotae forent a notis diversae, quaeram abs te num haec diversitas sit specifica vel generica: si primum, convenient cum notis saltem in eo quod sint quantae et inertes; si alterum, utpote toto genere diversae postulabunt etiam subjectum distinctum, et toto genere diversum, nec poterunt simul cum cognitis in eodem subjecto sociari.

Instat. 1° Minus distat a substantia materiali modificatio spiritualis, quam substantia spiritualis a materiali substantia; ergo si Deus qui est substantia spiritualis, potuit producere substantiam materialem, potest haec producere modificationem spiritualem, sive cogitationem.

Resp. *Dist. ant.* minus distat in linea entitatis, *trans.*

sentiae materiae superadditam esse, recedere, eamque vim spectare velut quid realiter ipsum subjectum elementi constituens? Nonne hac ratione superior doctrina simplicitatem materiae seu ejus elementorum ad nihilum reducit: posterior vero primae directè adversatur? Non est igitur recedendum a differentia conceptuum, scilicet, substantiae simplicis et spiritualis, qualis est Deus et animus noster juxta hucusque dicta et substantiae materialis extensae, qualia sunt materiae elementa, juxta exposita et probata [*Ontol.* art. 4. num. 37.], ne et nos in similem ac manifestam rerum verborumque oppositionem seu contradictionem incidamus.

in linea productionis, *nego ant.* et *conseq.* Utrum quaevis modificatio sit semper in linea entitatis quid inferius quam substantia, parum refert determinare. Tota difficultas in voce *producere* consistit; nulla est in eo contradictio, quod causa nobilior producat effectum naturae inferioris dummodo virtualiter talem efficientiam contineat; at absurdum est, quod causa inferior producat effectum nobiliorum, deberet enim agere supra vires suas; ergo in linea productionis magis distat modificatio spiritualis a substantia materiali, quam haec a substantia spirituali. Viduantur insuper dicta ad argumentum Tollandi (1).

Instat II°. Deus potest tribuere materiae proprietates quas vult; ergo et vim cogitandi. Deinde potest Deus substantiam materiae absque suis proprietatibus, spiritus absque suis creare, et postea soli substantiae materiali proprietates utriusque tribuere, aut saltem subtrahendo a substantia materiali proprietates cum cogitatione pugnantem, earum loco vim cogitandi substituere; ergo non repugnat materia cogitans.

Resp. ad 1^m. *Nego conseq.* Cum certum sit, Deum non posse velle contradictoria, et cogitationem contradicere materiae, dato etiam antecedente negatur recte consequens, quia secus deberet Deus velle contradictoria. Si autem quis negaret proprietates cognitae materiae ejus naturam constituere, idem faceret ac si omnem materiae conceptum subvertendo, de ignotis disputare vellet.

Ad 2^m. *Dist. primam partem:* potest Deus substantias absque proprietatibus creare, id est, absque actuali earum proprietatum facultate, *trans.* absque capacitate eas proprietates recipiendi *nego;* et *nego sequelam 1^{ae} partis.* Posset contendi vim actu cogitandi aliquid, seu aliquam actualem cogitationem esse spiritui essentialem, actualem aliquam extensionem esse essentialem materiae; sed hoc etiam omisso, utpote non universaliter ab omnibus recepto, cum absolute certa sententia dicimus, saltem capacitem recipiendi suas proprietates substantiis essentialem esse: hinc nemo est philosophorum, qui in definitione animae nostrae hujus capacitatis cogitandi mentionem non fecerit (2) Et sane anima actu co-

(1) Art. praec. n. 11. ad Inst. 4.

(2) Quamvis hinc praetermittamus quaestionem, utrum substantia et physica rei alicujus essentia, debeat necessario creari cum suis saltem quibusdam proprietatibus et facultatibus in actu, sciendum attamen est, loquendo de physica alicujus entis simplicis et intrin-

gitat; ergo recipit a Deo vim cogitandi; ergo substantia animae essentialiter non pugnat cum vi cogitandi: sed ex naturâ

sece activi essentiâ, contrarium videri prorsus repugnare. Nam sola facultas sive capacitas proprietatum simplicium actualium quoad esse, idem est, ac non existentia; siquidem facultas, utpote qualitas, refertur necessario ad aliquod subjectum sive illud supponit, et existentia sine aliquo quod sit actu, est dumtaxat idea mentis, facultates igitur simplices sine aliqua earum actualitate, id est sine vi in actu, nequeunt constituere physicam entis alicujus simplicis per se existentis essentiam. Deinde esse aliquid intrinsece activum idem est, ac esse se ipsum quodammodo movens, sive ad agendum et actum applicans; sed mera potentia seu capacitas agendi, id nunquam potest praestare, cum actu agere sit quid plus et excellentius mera potentia: ideoque nequit esse istius effectus: unde merito dicebant antiquiores: *Nihil deduci de potentia in actum, nisi per aliquod ens actu.*

Atque huc quoque forte respiciebat nota illa distinctio intellectus *agentis et passivi*, hic enim cum non esset nisi *δύναμις* relate ad corpus nostrum, ab illo qui erat *νοῦς*, et per se *οὐσία ὡς ἐνέργεια*, ad actum reducebatur. Hinc licet S. Thomas [part. 1. quaest. 79. art. 11.] etiam intellectum agentem dicat esse *nudam* potentiam, hoc tamen intelligit relate dumtaxat ad *ens universale*, sive conceptum *omnium intelligibilem*, ideoque et hoc sensu asserit, Deo tantum proprium esse quod sit *in actu* id est *purissimo*: quod ut patet, non impedit quominus animus noster sit quin et debeat esse semper in actu, saltem quoad apprehensionem sive *sensum directum* sui esse, id est, *sui ego*; ne scilicet, si etiam relate ad hoc diceretur esse in mera potentia, nunquam de potentia posset exire in actum. Unde confirmantur quae diximus in Logica [part. 2. art. 3. n. 45. in fine], et quae inferius dicemus de vitâ et essentia animae.

Porro cum hac doctrinâ arctissime nequitur quaestio de perpetuâ animae nostrae cogitatione, magno animorum aestu agitata, hinc a praecipuis Cartesianis, Dauberg, Malebranche, Silvano Regio aliisque, quibus accesserunt Leibnitz et Wolf, illinc à Peripateticis et Lokianis, in hoc tantum Peripateticis assentientibus quod vehementer ipsis arrideat animam nostram nudam potentiam esse, omnesque suos conceptus a sensibus derivare. Quaestionis affirmativae defensio inde forte difficultatem trahebat, quod non satis distingueretur inter cogitationes sive actus animae nostrae *directos* et *reflexos*, *continuos* et *transeuntes*; qua distinctione supposita, et dato quod, sicut probavimus, anima nostra suum *ego* sive suam actualitatem debeat essentialiter et semper actu directo et rationali apprehendere jam poterit quidem concedi, animam nostram nullam habere perpetuam cogitationem reflexam, minime vero directam. Atque hinc per se corruunt duò praecipua Lo-

suâ non repugnare vi cogitandi, idem est ac ex naturâ suâ et essentialiter posse recipere vim cogitandi, sive habere essentialiter capacitem eam recipiendi; ergo absque hac capacitate creari non poterat; ergo cum idem etiam dici debeat de substantiâ materiali relate ad suarum proprietatum capacitem, et cum Deus nequeat tribuere cuivis substantiae proprietates ejusdem indoli intrinsece repugnantes, patet quod licet Deus crearet istas substantias absque proprietatibus actualibus, non posset tamen uni earum utriusque proprietates tribuere: nam capacitates proprietatum contradictoriarum sunt pariter contradictoriae.

Ad *secundam partem* dicimus, Lokium sibi vehementer contradicere. Ubi enim immaterialitatem Dei demonstrat, supponit materiam necessario esse extensam; ergo saltem extensio cum cogitatione evidenter pugnant non poterit à materiâ separari. Esto insuper quod nequeat determinari, quatenam ex proprietatibus materiae sit ipsi essentialis, ac proinde nec a Deo possit auferri: attamen dicere, nullam ex cognitis esse essentialiter, ac proinde posse omnes auferri, unde substantiâ nec extensa nec iners nec solida, etc. remaneat adhuc materia, idem est ac contendere, aquam e. g. remanere aquam, licet omnibus proprietatibus suis amissis indueret proprietates vini.

Directe vero sic respondemus: vis cogitandi substituta loco exclusarum materiae proprietatum, vel tribueretur materiae tamquam aliquid ab ejus essentia profluens, vel non: primum repugnat ex responsis ad primam partem; alterum si fieret, jam cum vis ista non educeretur ex praesupposito subjecto, deberet creari seu educi ex nihilo sui et subjecti; esset igitur ens habens propriam existentiam et substantiam à substantiâ materiali distinctam; ergo licet ei adnexum conciperetur, non propterea constitueret materiam naturâ suâ cogitantem.

kii [loc. cit. Lib. 2.] argumenta in contrarium, desumpta ex defectu reminiscendae in profundissimo somno, et ex eo quod status perpetuae cogitationis foret status perpetuae vigiliae. Etenim reminiscendiam non habemus nisi de iis, quae cum aliqua reflexione sive reflexe percipimus, et status vigiliae prout a statu somni differt, est status non quarumcumque cogitationum, sed reflexarum et cum dominio nostrorum actuum. Praeterea doctrina haec non probatur ex reminiscendâ hujus continuae et perpetuae cogitationis, sed rationibus a priori; ideoque iisdem etiam debet, si potest, impugnari.

18. Opponunt II°. alii philosophi. Ignis materialis in animabus damnatorum spirituales modificationes producit. Scimus quoque ex Fide, res sensibiles in Ecclesiae sacramentis effectus spirituales praestare; ergo potest Deus materiam, non mutata ejus natura, efficere cogitantem.

Resp. *Trans. ant. et nego conseq.* Huic difficultate theologicae potius quam philosophicae, respondemus, opus non esse ut ignis infernalis supponatur virtute physica immediate in animabus modificationes producere, sed satis est si animae intime praesentes illi igni, propter extrinsecam legem Dei, occasionaliter ab ipso igne ingratisimas affectiones persentiscant. Pariter docent communiter Theologi, in sacramentis Ecclesiae, e. g. aquam in Baptismate moraliter tantum non physice, virtutem conferendae gratiae continere; ergo paritas non valet cum materia natura sua cogitans supponitur. Si quis autem antecedens aliter explicaret, ipse videat, et cum theologis disputationem instituat.

ARTICULUS IV.

DE ANIMAE INCORRUPTIBILITATE, ET IMMORTALITATE.

19. Si omne id quod sumus dissoluto corpore pereat quaeramus oportet nostram felicitatem super terram bonisque hujus vitae, quantum in nobis est et per tempus licet, fruamur. Et en ratio cur nefandum impiorum genus animam nostram capitis damnat, ne futurae alicujus vitae expectatio vitii et cupiditatibus bellum indicere, virtutisque nimis arduae aestimationem concipere cogat.

Ens aliquod est incorruptibile, quod solutione partium nequit perire: immortale autem, quod nec destrui per solutionem partium, nec per annihilationem existentiam et vitam amittere potest (1). Verum immortalitas vel est *essentialis*, et ori-

(1) Isti conceptus *incorruptibilitatis* et *immortalitatis* sicut et *corruptibilitatis* ac *annihilationis*, non sunt, ut ita dicam, gratuiti, sed objective reales; primo quidem, quia constat actu existere quaedam entia quae partibus, vel subjecto et forma coalescunt; et quaedam alia quae sunt prorsus simplicia et viventia; deinde quia sicut non datur medium inter ens compositum et simplex, ita neque inter interitum per corruptionem, partiumque ad invicem vel formae a subjecto separationem, et interitum per annihilationem. Aut enim aliquid est ens habens partes à se mutuo, vel subjectum

tur ex absoluta existendi et vivendi necessitate procedente ab ipsa essentia entis, cui non existere absolute repugnat, estque soli Deo propria, et includit proprie dictam *aeternitatem* sive *durationem absque initio et fine*, excludentem omnem mutationem et successionem; vel est *naturalis*, et dicit exigentiam perpetuae conservationis in *esse et vivere*, procedentem ab ipsa natura entis, quod licet sit contingens ac proinde absolute loquendo destrui possit, tamen non solum nullum habet in sua natura corruptionis principium, verum etiam quibusdam naturalibus proprietatibus perpetuam ejus conservationem postulantibus donatum est. Haec immortalitas est propria animabus nostris, nec requirit nisi durationem sine fine, sive aevum aut aeternitatem *à parte post*, quae non est quid actu infinitum, sed tantum *indefinitum*. Distinguitur porro haec utraque immortalitas ab illa, quae dicitur *gratuita*, qua post resurrectionem gaudebunt Beatorum corpora, non quidem quasi essentia vel natura eorum perpetuam durationem postularet, sed ex mera benignitate Dei et meritis Christi (1). His praejectis, statuemus duas propositiones.

a forma realiter separabiles, et hoc potest interire per amissionem dumtaxat sui *esse*, sive conformationis, remanentibus interim partibus, seu subjecto et forma ex quibus prius coaluit, atque talis interitus non est absolutus, sed secundum quid; abit namque tale ens in nihilum *sui*, at non in nihilum *subjecti*: aut aliquid est ens prorsus simplex, vel non habens partes realiter separabiles, et etiam vivens, et istud nequit interire nisi juxta se totum, id est per interitum absolutum sive annihilationem, cum nihil de ipso possit remanere in ratione partium vel subjecti. Inde colliges, quod etiam ens compositum si juxta se totum sive ex integro deberet interire, id non nisi per annihilationem fieri deberet.

(1) Triplex haec immortalitatis distinctio, magni momenti est pro praesenti quaestione, et praesertim pro philosopho catholico: nedum enim ad quaestiones statum clare determinandum, et vim argumentorum quo tendat rite perspiciendum, mirifice confert, verum etiam defendentem hanc thesim a pluribus incommodis liberat. Quid enim qui hasce distinctiones ignorat, responderet, si ipsi opponatur immortalitatem esse attributum Dei *essentiale*, et in se quid infinitum, quod nulli enti creato etsi spirituali et intelligenti, potest competere? Quid pariter poterit dicere, si quis contenderet, attributa Dei minime postulare perpetuam animae humanae conservationem, eo quod illius conceptus non pereat, essetque illa in se semper ens ratione et voluntate praeditum.